

posleni le uslužbenci, ki so med vojno aktivno ali pasivno podpirali gibanje OF. Opozoriti je treba, da sta prva dva meseca po končani vojni vzporedno delovala oba odbora Osvobodilne fronte. V Ljubljani so volitve v mestni narodnoosvobodilni odbor za območje nekdanje mestne občine potekale 27. julija 1945. Po vsebini narodnoosvobodilni odbor ni bil več lokalni samoupravni organ, kot je bila nekdanja mestna občina, ampak je postal oblastni organ države na lokalni, mestni ravni. V nadaljevanju nas avtorica seznanja s sestavo in teritorialnim območjem mestnega narodnoosvobodilnega oziroma nekoliko pozneje ljudskega odbora in njegovim izvršilnim odborom, z organizacijo obeh, s pristojnostmi in vplivom Komunistične partije. Leta 1952 je zvezni splošni zakon o ljudskih odborih pri vseh ljudskih odborih odpravil izvršne odbore. Mestni ljudski odbor Ljubljana je imel naravo okrajnega ljudskega odbora, potem pa je postal dvodomen – z mestnim zborom in zborom proizvajalcev. Taka oblika lokalne upravne oblasti je delovala do jeseni 1955, ko se je začelo obdobje velikih upravnih sprememb. Ko so se končale, so se obdržale vse do konca leta 1994. Obdobje je prikazano v posebnem podglavju z naslovom Uvedba komunalnega sistema in razdelitev mesta na več občin (1955–1995). Jeseni 1955 je bil mestni ljudski odbor Ljubljana odpravljen. Nadomestili so ga okrajni ljudski odbor Ljubljana in ljudski odbori ljubljanskih občin. Za opravljanje skupnih mestnih, zlasti komunalnih zadev v devetih, po letu 1964 pa petih mestnih občinah je bil ustanovljen mestni svet Ljubljana, ki je bil prva leta pretežno le posvetovalni organ. V besedilu se seznanimo z novimi pristojnostmi in organizacijo mestnega sveta, ki jih je opredelil leta 1964 sprejeti statut mesta Ljubljane. Mestni svet je bil enodomen; štel je 65 članov, vodil pa ga je predsednik. Po določitih ustavnih amandmajev iz leta 1969 se je mestni svet preimenoval v dvodomno skupščino mesta Ljubljana z mestnim zborom in zborom delovnih skupnosti. Imel je sto odbornikov. Organizacijo in pristojnosti je določal statut. Nova ustava iz leta 1974, ki je v državi uvedla delegatski sistem, je spremenila skupščino mesta Ljubljana v tridomno z zborom občin, zborom združenega dela in družbenopolitičnim zborom. Skupaj je bilo 150 odbornikov oziroma delegatov. Tudi skupščino mesta Ljubljana je vodil predsednik, kot izvršilni organ pa je bil ustanovljen še 15-članski izvršni svet. Ker je bilo splošno načelo, da mora biti prebivalstvo kar se da dobro obveščeno o vseh lokalnih oblastnih zadevah, je v tem času v Ljubljani začelo izhajati posebno delegatsko glasilo. Skupščinski sistem je bil zelo zapleten in zato tudi neučinkovit. V začetku osemdesetih let 20. stoletja se je v Ljubljani prvič zgodilo, da je predsedniško funkcijo skupščine mesta Ljubljana zasedla ženska, tako da jo lahko imamo za prvo ljubljansko županjo. Zadnje podglavje razstave in kataloga obravnava upravni položaj mesta Ljubljana po osamosvojitvi Republike Slovenije oziroma od leta 1995 dalje, ko je bil v Sloveniji z zakonom o lokalni samoupravi na novo postavljen občinski sistem. Podglavje ima naslov No-

va mestna samouprava (1995–2004). Po osamosvojitvi Slovenije, ko je Ljubljana postala glavno mesto nove države, se je prvič po drugi svetovni vojni zgodilo, da za predsednika skupščine mesta Ljubljane ni bil izvoljen član Komunistične partije oziroma Zveze komunistov Slovenije. Po novi zakonodaji, ki je razlikovala samoupravne in državne naloge občin, je mesto začelo poslovati v začetku leta 1995. Samoupravne naloge je prevzela mestna občina Ljubljana, državne pa upravne enote. V podglavju se seznanimo s pristojnostmi novih mestnih občin in njihovimi organi. Po novem so postali organi mestne občine Ljubljana mestni svet, župan in nadzorni odbor. Mestni svet Ljubljana je najvišji organ odločanja v mestu in šteje 45 izvoljenih članov. Zastopnik in predstavnik mestnega sveta je župan. Mestni svet nič več ne voli izmed svojih članov, kot je do tedaj volil župane in kasnejše predsednike, ampak ga neposredno volijo vsi prebivalci Ljubljane, ki imajo volilno pravico. V nadaljevanju podglavja se seznanimo z županovimi pristojnostmi in načinom izvolitve. Nekaj besedila je namenjenega še opredelitvi in nalogam nadzornega odbora mestne občine Ljubljana, ki ima glavne pristojnosti v zvezi z mestnim proračunom.

Razstava, zlasti pa dvojezični slovensko-angleški katalog, ponujata dovolj informacij, da se obiskovalec in bralec lahko seznanita z razvojem uprave ne le na območju mesta Ljubljana, ampak na celotnem slovenskem ozemlju. Zahtevnejšemu bralcu pa je na koncu na voljo še seznam virov in literature. Dodan je še prav tako dvojezični seznam razstavljenega gradiva z opisom njegove vsebine, navedbo ustanove, ki ga hrani, in signaturo. Na koncu je objavljen tudi pregled vseh županov, ki so mesto Ljubljana vodili v politisočletni zgodovini.

Razstavo spremlja tudi prijetno oblikovana zloženska, v kateri je natisnjen del spremne besede županje Danice Simšič. Zloženska vsebuje povzetke sedmih podglavij, na katere sta razdeljena razstava in besedilo v katalogu, in fotografije dokumentov (zapisnikov sej mesta), značilnih za posamezna obdobja. Vsekakor je zloženska zelo primerna oblika za pridobitev hitre informacije o upravni zgodovini Ljubljane.

Menim, da so razstava, katalog in zloženska o razvoju ljubljanske mestne uprave primerno zaznamovali 500 obletnico imenovanja prvega ljubljanskega župana.

Janez Kopač

Restavrirano arhivsko gradivo Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici

Pokrajinski arhiv v Novi Gorici se je letos prvič vključil v sklop prireditev Dnevi evropske kulturne dediščine 2004 s skupno temo restavracije in konservatorstvo. Novogoriške institucije so se seveda omejile

na goriško območje. Prireditve so se začele 13. septembra 2004 s tiskovno konferenco v prostorih Goriške knjižnice Franceta Bevka, kjer so vsi sodelujoči predstavili svoje projekte. Tudi arhiv je pripravil svoj predstaviten pano. Ob tem je izšla knjižica z naslovom "Dnevi evropske kulturne dediščine – The european heritage days 2004. Konservatorstvo in restavracijsko delo na Goriškem", ki na dvaintridesetih straneh prinaša vsebino in koledar vseh dogajanj.

Od 27. septembra do 1. oktobra 2004 je bila tako v prostorih arhiva na ogled razstava "Restavrirano arhivsko gradivo Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici". Avtorica že prej omenjenega predstavitenega panoja in razstave je arhivska svetovalka Metka Nusdorfer Vuksanović. V osmih vitrinah in na sedmih panojih so bili prikazani primeri poškodovanega in restavriranega arhivskega gradiva. Posamezne primere so dopolnjevale fotografije, ki so prikazovale stanje pred posegom restavracije.

Prvi pano in vitrina sta imela skupen naslov: Reševanje v poplavi leta 1983 prizadetega arhivskega gradiva. Dokumente je spremljal krajši tekst o poteku reševanja od poplave do restavracijsko-konservatorskih del. Še vedno so v gradivu vidne posledice, zato so bili na razstavi poleg fotografij poplavljenega gradiva na ogled tudi poškodovani dokumenti (razlito črnilo, zlepljeni, prepereli in strgani dokumenti, zgubane platnice). Drugi pano in vitrina sta bila posvečena restavracijskemu delu restavracijsko-konservatorskega centra Arhiva Republike Slovenije na poplavljenih urbarjih, ki pa so bili tudi že prej močno poškodovani. Naslednji panoji oziroma vitrine so prikazovali najrazličnejše primere dokumentov (vezano gradivo, spise, načrte, fotografije) z raznovrstnimi poškodbami (uničena vezava, strgani listi, poškodbe zaradi vlage, plesni, bakterij, mrčesa, glodalcev in drugo). Po restavracijskih posegih so sledi poškodb še vedno opazne. Določene zvrsti gradiva so ob tem dobile tudi posebne zaščitne mape in škatle, predvsem velja to za načrte večjih dimenzij, ki se po opravljeni restavraciji ne prepogibajo več.

Kratka, a nazorno zastavljena razstava je predvsem predstavila raznovrstne poškodbe arhivskega gradiva in odpravljanje posledic. Ko sta na razstavi skupaj postavljena poškodovan in restavriran dokument, nas opozarjata na to, da bi morali večji pomen pripisati skrbnemu ravnanju z dokumenti že pred prevzemom v arhiv. Pomen in zahtevnost restavracijskega in konservatorskega dela pa najbolje kažejo originalni dokumenti po opravljenem posegu v restavracijski delavnici, ki so jim priložene fotografije prejšnjega stanja oziroma drug dokument s podobno poškodbo.

Lilijana Vidrih Lavrenčič

Razstave Pokrajinskega arhiva Maribor v letu 2004

Februarja 2004 je bila ob odprtju novih prostorov Enote Pokrajinskega arhiva Maribor za Koroško na ogled razstava **Drobne misli znanih ljudi v besedi in sliki**, na kateri je bilo predstavljeno gradivo, ki ga hrani slikar Anton Repnik iz Mute. Gre za podpise in kratke misli, ki so jih lastnoročno napisali znani ljudje s področja kulture in umetnosti, ter za njihove portrete, ki jih je narisal Anton Repnik.

V začetku aprila je bila v Radencih na posvečevanju *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja* razstava **Publikacije v jubilejnem letu 2003**. Predstavila je 11 publikacij, ki jih je Pokrajinski arhiv Maribor izdal v letu 2003. Poleg tega je izšla brošura, v kateri so na kratko predstavljene posamezne publikacije, priložen pa je tudi cenik.

Maja je bila v Archivumu, v razstavišču Pokrajinskega arhiva Maribor, odprta razstava **Splošnoizobraževalno šolstvo v Mariboru po drugi svetovni vojni**. Ob razstavi je izšel *Katalog XVII*, v katerem so ob uvodu direktorice, mag. Slavice Tovšak, prispevek avtorja razstave, arhivista Jureta Mačka, ter fotografije nekaterih dokumentov, ki so bili predstavljeni na razstavi. Prispevek se ukvarja z reformami v šolstvu in številnimi preimenovanji osnovnih šol ter gimnazij v Mariboru v obdobju od konca druge svetovne vojne pa do začetka šestdesetih let 20. stoletja.

Ob koncu *XIV. mednarodnega arhivskega raziskovalnega tabora* je bila v Veliki Polani predstavitev gradiva, ki so ga madžarski in slovenski dijaki ob pomoči arhivistov zbrali na slovenski strani – v Veliki Polani in Banuti, na madžarski strani pa v vaseh Felső in Alsószenterzsébet ter Ramocsa. Septembra se je razstava preselila še na Madžarsko, in sicer v Felső in Alsószenterzsébet.

Razstava **Od ideje do načrta**, ki je v Archivumu postavila na ogled izbor gradbenih načrtov Okrajnega urada Maribor 1854–1868, je sledila v septembru. V spremljevalnem *Katalogu XVIII* so prispevki direktorice, mag. Slavice Tovšak, avtorice razstave, arhivistke Zdenke Semlič Rajh ter profesorja Jožeta Curka. Dodane so tudi fotografije razstavljenega arhivskega gradiva, in sicer gradbenih načrtov, starih fotografij stavb v Mariboru, ki prikazujejo, kako so bile posamezne zgradbe videti nekoč, in nove fotografije, ki kažejo današnje stanje.

Oktobra je bila v obnovljenem Grasslovem stolpu v Slovenski Bistrici odprta razstava **Gospočina Bistriški grad 1587–1944**, izšel pa je tudi *Inventar Gospočine Bistriški grad 1587–1944*. Razstavo in inventar je pripravil arhivist Ivan Fras, ki je na ta način predstavil zgodovino Slovenske Bistrice od prve omenbe pa vse do 20. stoletja. Tako v inventarju kot tudi na razstavi so dokumenti razdeljeni po skupinah: normalia, dominicalia, rusticalia, civitatensia, ecclesiastica, iustitialia, korespondenca, familiarija, musicalia in kopije. V inventarju je uvodnik napisal župan Slovenske Bistrice dr. Ivan Žagar, mag. Slavica Tovšak